

Cz. Farkas Mária

The Hungarian Quarterly (1936–1944)

„Midőn Szent István az első évezred fordulóján magára vállalta a magyar állam és a magyar egyház megalapításának végzetterhes feladatát, különböző lehetőségek előtt állt. A pogányság fenntartásával megőrizhette volna a magyarság ázsiai jellegét és az új államra ennek bélyegét nyomhatta volna rá; csatlakozhatott volna Kelet-Róma keresztény egyházához, ami Kelet-Európának ortodox államrendszerébe illesztett volna bennünket; végül népét a nyugat-római egyházhoz vezethette, mely akkor a nyugati műveltség legmagasabb és legáltalánosabb képviselője volt. Szent István az utóbbi utat választotta és így mindjárt a magyar állam megalapításakor a nyugati orientációnak kötötte le magát és népét.”¹

Ez a nyugati orientáció újra kiemelt feladat lett az első világháborút követő időszakban, amikor is Magyarország legfőbb külpolitikai célja a revízió, az új határok megváltoztatása volt. A trianoni döntés kedvező befolyásolásának egyik eszközt a kor kormányzata abban látta, hogy igyekeztek Magyarországról kedvező képet alkotni a külföld számára. Bethlen István miniszterelnök (1921–1931) és Klebelsberg Kunó kultuszminiszter (1922–1931) kultúrpolitikájának lényeges eleme volt a magyar kultúra fontosságának hangsúlyozása. Erről Klebelsberg Kunó a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetése alkalmából *A kultusztárca programja* című beszédében a következőket mondja: „Szeretném a köztudatba belevinni, hogy a trianoni béke következtében lefegyverzett Magyarországon a kultusztárca voltaképpen honvédelmi tárca is. Honvédelmi tárca olyan értelemben, hogy most elsősorban a szellem, a művelődés fegyvereivel kell védeni hazánkat és ezekkel az eszközökkel kell mindig újból és újból bebizonyítanunk a világ nemzetei előtt, hogy a magyar viszontagságos életének második ezer esztendejében is életképes, erős és hogy bántani nagy történelmi igazságtalanság.”²

A revíziós célokat szolgáló magyar külpolitika figyelmének központjában Nagy-Britannia és Franciaország állt, mint az európai konstellációt továbbra is meghatározó nagyhatalom. A bethleni konszolidációnak szerves részét képezte a győztes hatalmak angolszász csoportjával létrejött korábbi kapcsolatok megerősítése. Ennek elsősorban gazdasági okai voltak, de a külpolitika taktikai szempontjai is indokolták a kapcsolatok megerősítését.

¹ Gróf Klebelsberg Kunó beszédei, cikkei és törvényjavaslati 1916–1926. Budapest, 1927. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Kiadása. p. 224.

² Uo., 516.

A harmincas években a Gömbös-kormány (1932–1936) fő külpolitikai szövetségese Olaszország, ahol Mussolini a magyar revíziós igényeket teljes mértékben támogatja. Ezzel párhuzamosan az első világháború befejezésével meglazult magyar–német kapcsolatok is kezdenek egyre szorosabbá válni.

Bethlen István ennek ellenére továbbra is a francia és angol orientációt tartja fontosnak, ennek a politikának megvalósítására két folyóiratot hív életre a francia olvasóközönségnek szánt *Nouvelle Revue de Hongrie* (1932–1944), valamint az angolszász területekre a *Hungarian Quarterly* (1936–1944) című szemléket. Ezek az orgánumok a két világháború közötti magyar szellemi életnek reprezentatív lapjai voltak.

Mindkét folyóirat szerkesztője Balogh József, aki Bethlenhez és Klebelsberghez hasonlóan azt a véleményt képviselte, hogy a kis nemzetekre végzetes lehet, ha izolálódnak a nagy kultúrnépektől. Ő is elengedhetetlen feladatnak tartotta a nyugati kapcsolatok kiépítését, valamint a magyar kultúra külföldi terjesztését és népszerűsítését, továbbá az ország gazdasági és politikai helyzetének megismertetését. Erről a következőket mondja: „A múlt világháborút nem a harctéren vesztette el a magyarság, hanem a nyugat-európai közvéleményben: a magyarnak azzal a képével szemben, amelyet ellenfelei állítottak a világ elé, nem tudott olyan képet vetíteni, amely meggyőző erővel védhette volna meg jogait. Ezért a magyarságról szóló külföldi irodalom az önvédelem parancsoló érdeke.”³

Mindkét folyóirat Bethlen István politikai elképzeléseit szolgálta, elsődleges céljuk az volt, hogy az angol, illetve a francia értelmiségi közvéleményt tájékoztassák, valamint gondoskodtak arról, hogy a magyar kultúra teljesítményei rendszeresen és szervezett formában eljussanak angol, valamint francia nyelvterületre. Anyagi alapjukat a Külügyminisztérium és a Bethlenhez közel álló nagytőkés csoportok biztosították.⁴

A *Hungarian Quarterly* megindulásának körülményeit vizsgálja Frank Tibor angol nyelvű munkájában, az *Ethnicity, Propaganda, Myth-Making* című könyvben. Itt ír arról, hogy 1933-ban Bethlen István Nagy-Britanniában járt és ott előadásokat tartott, amelyek egy évvel később könyv formájában is megjelentek *The Treaty of Trianon and European Peace* (London–New York–Toronto, 1934) címen.⁵ Előadásai vegyes visszhangot váltottak ki. Az egyik negatív reakció egy könyv megjelenése volt: R. W. Seton-Watson, *A History of the the Roumans: From Roman Times to the Completion of the Unity*,⁶ amely a dákoromán kontinuitás elméletét támasztja alá.

³ Balogh József: A nemzeti önismeret eszközei. In: Magyar Csillag, III. évfolyam 4. szám. p. 620.

⁴ vö. Kókay Gy.–Buzinkay G. – Murányi G: A magyar sajtó története Sajtókönyvtár, Bálint György Újságíró-iskola kiadása, Pécs, 1988.

⁵ Vö. Tibor Frank: *Ethnicity, Propaganda, Myth-Making* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999. p. 265.

⁶ R. W. Seton-Watson: *A History of the the Roumans: From Roman Times to the Completion of the Unity*, Cambridge: University Press, 1934.

Bethlen István erre a *Magyar Szemle Társaság* 1934. május 14-i ülésén felvette egy angol és francia nyelvű magyar történelem megírásának szükségességét.⁷ A „szellemi honvédelem” egy másik terve pedig egy angol nyelvű folyóirat elindítása volt. Bethlen 1934. július 4-én megvitatta a tervet olyan politikai, gazdasági szakemberekkel, valamint a szellemi élet vezetőivel, akiknek jó kapcsolataik voltak az angolszász világgal. Megnyerte az ügynek Széchenyi Lászlót, Magyarország londoni nagykövetét, valamint Pelényi János washingtoni nagykövetet. Tervét támogatta számos magyar bankár, közgazdász, üzletember, mint például Chorin Ferenc, Imrédy Béla, Korányi Frigyes, Kornfeld Móric, Madarassy-Beck Marcell, Reményi-Schneller Lajos, Scitovszky Tibor, Weis Fülöp.⁸ A folyóirat 42.000 pengő költséggel történő kiadását 40%-át különböző nagytőkés körök biztosították, mint például a Magyar Nemzeti Bank, Gyáriparosok Országos Szövetsége. A fennmaradó költséget a Külügyminisztérium fedezte.

1934-ben a *Magyar Szemle Társaság*on belül Bethlen István létre hozta a *Society of the Hungarian Quarterly*-t.⁹ A folyóirat minden számában szerepel a társaság vezetőinek neve: elnök Bethlen István, társelnökök Festetics György és Kornis Gyula, alelnökök Eckhardt Tibor és Ottlik György, a főtitkári feladatokat pedig Balogh József látta el. A társaságon belül működött egy kilenc tagú amerikai tanácsadó testület, akiknek a neve szintén megtalálható a folyóiratban. Szerepel még továbbá az angol szerkesztő Owen Rutter, valamint az amerikai szerkesztő, Deák Ferenc neve. A *Society of the Hungarian Quarterly* tagjai között olyan ismert neveket találunk, mint Szekfű Gyula, Hóman Bálint, Zilahy Lajos, Gratz Gusztáv volt külügyminiszter, Ravasz László református püspök. Frank Tibor Balogh József és Bethlen István levelezésére hivatkozva utal arra, hogy ugyanakkor létrejött egy tanácsadói testület Londonban is. Az 1930-ban létrehozott *The Anglo-Hungarian Society*-t újra életre hívták, és a *Quarterly* brit patrónusa lett. Többek között azt a feladatot látta el, hogy a brit arisztokrácia körében, elsősorban a liberális gondolkodásúak között előfizetőket toborozzon. A brit előfizetők között számos gróf, báró, vikomt található, valamint nevek a Rothschild család brit ágából. 1939-ben a társaság közel háromszáz tagot tartott nyilván.¹⁰

A *Hungarian Quarterly* szerkesztője, Balogh József a két világháború közötti időszak szellemi életének egyik különös alakja. Az ókeresztény irodalom és a kora középkori történelem nemzetközileg is elismert szakértője és kutatója volt. Apja, Balogh Ármin (1877-ig Blum Ármin) professzor, tudós, bibliakutató, az Országos

⁷ Vö. Tibor Frank: i.m., 266.

⁸ Uo., 267.

⁹ Vö. Frank Tibor: *Literature Exported: Aspects of the Hungarian Quarterly (1934–1944)*. In: *Studies in English and American*, Vol. 4, Budapest: Eötvös Loránd University, 1978. p. 261.

¹⁰ Vö. uo., 262.

Rabbiképző Intézet magyar–történelem szakos tanára. Ő tanította a magyar plutokrácia idősebb sarjait magyarra, köztük az adott időszak egyik legbefolyásosabb emberének, báró Kornfeld Móric apját. Tanítványai, akik később komoly szerepet vállaltak a magyar gazdasági és szellemi életben, barátjukká fogadták tanáruk fiát. Balogh József a szülői házból két – a jövődő útját meghatározó – örökséget hozott magával: mély ószövetségi kultúrát és egész Magyarországot behálózó kapcsolatait. (A Kornfeld barátság révén kerül Bethlen szellemi körébe is.)

Egyik kigondolója és első titkára volt a *Magyar Szemle Társaságnak*. Ennek a társaságnak (1927–1945) a kiadásában jelent meg a *Magyar Szemle* folyóirat, kezdetben Szekfü Gyula, majd Eckhard Sándor szerkesztésében, a könyvkiadással pedig a társaság főtítkára, Balogh József foglalkozott 1935-ig. (Ezt követően Bisztray Gyula folytatta ezt a munkát a *Szemle* megszűnéséig.) Ugyancsak a *Magyar Szemle Társaság* kiadásában indul 1932-ben a *Nouvelle Revue de Hongrie* című folyóirat, ahol Ottlik György főszerkesztő mellett Balogh József a felelős szerkesztő. 1933-ban megeremti a *Société de la Nouvelle Revue de Hongrie*-t, amely megveszi a *Revue de Hongrie* című folyóiratot. 1936-ban megválnak a *Magyar Szemle Társaságtól*, és önálló szerzői gárdával szerkeszti tovább folyóiratát, amelynek angol nyelvű testvérlapjaként 1936-ban elindítja a *Hungarian Quarterly*-t. Ő a főtítkára 1935-től 1944-ig a *Society of the Hungarian Quarterly*-nek.

1936-ban a tavaszi számmal megindul a *Hungarian Quarterly*, a negyedévenként megjelenő művelődéspolitikai és kulturális szemle. Minden szám elején olvasható programja:

„A periodical designed to spread knowledge of Danubian and Central European affairs and to foster political and cultural relations between Hungary and the Anglo-Saxon world.”

A beköszöntő cikket maga Bethlen István írja, *The Hungarian Quarterly its Aim and Scope* címmel. Ebben kifejti a folyóirat létrejöttének nem titkolt indítékait: „The period which followed the conclusion of the Peace Treaties taught the nations another painful lesson by showing that they could not lead isolated existences ; that, for good or ill, their fortunes were bound up with those of other countries, and that a policy of reckless national selfishness must injure not only the hated rivals but also those who bent on harming others out of sheer egotism.”¹¹

A folyóirat célját a következőkben látja: „(...) to make people better acquainted with one another, to help them to discover the hidden treasures of more or less isolated national cultures and disclose them to the the world at large, to let the nations draw closer to each other through mutual intercourse and understanding, and to eliminate from amongst the principal causes of mutual hatred and competition those

¹¹ The Hungarian Quarterly 1936. Vol. I. No. I. Spring, p.4.

which spring from ignorance, misunderstanding and the resultant atmosphere of misrepresentation: formidable obstacles to the development of mutual solidarity.”¹²

A *Magyar Hírlap* 1936. május 20-i száma adja hírül a magyar olvasóknak a *Quarterly* megjelenését: „Megjelent az első füzeté annak a negyedéves folyóiratnak, amelynek az a célja, hogy ébrentartsa az angol és amerikai közvélemény érdeklődését a magyar probléma iránt. Ezt a célkitűzést teljes jelentősége szerint méltányolni kell, mivel az angol szónak és az angolszász felfogásnak döntően nagy szerepe lesz a magyar sors végleges kialakulásánál. Az új folyóirat tudvalevőleg gróf Bethlen István irányítása alatt indul útjára és az első szám tartalmilag rendkívül gazdag, rendkívül változatos.”¹³

Balogh József törekedett arra, hogy igényes, tudós munkatársakat nyerjen meg folyóirata számára. A *Quarterly*-ben megjelent tanulmányok szerzői az egyes tudományágak jeles képviselői, a hivatalos tudományosság terén elismert magyar és külföldi szakemberek, valamint újságírók és diplomaták. Gyakran találkozunk olyan nevekkkel, mint például Gratz Gusztáv volt külügyminiszter, Pethő Sándor a Magyar Nemzet alapítója, Révész Imre a Debreceni Református Kollégium tanára, Eckhardt Tibor újságíró, valamint szellemi életünk egyéb kiemelkedő alakjainak nevével.

A folyóirat tematikáját vizsgálva azt látjuk, hogy betekintést kap az olvasó a magyar politika és gazdaság történeti és aktuális kérdéseibe, a magyar irodalomba, továbbá a magyar építészetéről és képzőművészetről is kap ízelítőt, ezen kívül megismerkedhet néprajzunkkal és zenénkkel. Különös figyelmet fordított a szerkesztő arra, hogy a tanulmányok – szóljanak akár történelemről vagy képzőművészetről – kiemelten kezeljék az angol–magyar kapcsolatokat. Például Fest Sándor, a budapesti, majd a debreceni egyetem tanára az angol–magyar szellemi kapcsolatokról ír (Fest Alexander: *Political and Spiritual Links between England and Hungary*. Spring 1936. Vol. I. No. I. p. 72; Sir John Marriott: *Great Britain and Hungary in 1848*. Spring 1938. Vol. IV. No. I. p.58; Siklóssy László: *King Edward VII and Hungary*. Summer 1938. Vol. IV. No. 2. p. 255). A *Quarterly* számaiban különös figyelmet kap Széchenyi István mint a magyarországi angol orientáció legrepresentatívabb személye; Vernon Duckworth Barker ír róla: *Széchenyi and his "English Bridge"* (Autumn 1938. Vol. IV. No. 3. p. 451). Megemlékezik a folyóirat Komáromi Csipkés Györgyről és angol nyelvtanáról: Kerékgyártó Elemér: *English in Hungary A Seventeenth Century Grammar* (Winter 1939/40. VOL. V. No. 4. p. 695).

Különösen nagy szerepet töltött be a *Hungarian Quarterly* a magyar kultúra terjesztésében. A külföld számára irodalmunk nagyon sokáig teljesen ismeretlen volt, legfeljebb csak Petőfi és Jókai nevével találkozhatott az angol olvasó. Irodalmunk egészéről azonban aligha alkotott reális képet. Ha megvizsgáljuk, hogy mi állt az

¹² Uo.

¹³ Magyar Hírlap, 1936. május 20. p. 4.

angolul olvasó közönség rendelkezésére attól kezdve, hogy 1830-ban Sir John Bowring kiadta a *Poetry of the Magyars* című antológiáját, akkor Eötvös József, Petőfi Sándor és Jókai Mór nevével találkozunk. Figyelmet érdemel például, hogy 1890 és 1912 között látványosan megnő az angolra fordított magyar irodalom, 51 művet adtak ki angolul, ebből 43 Jókai Mór regényeinek fordítása, a többi Jósika Miklós és Mikszáth Kálmán munkái, valamint egy *Magyar poems* gyűjtemény. Ezt követően bővül a kínálat, 1921-ben és 1922-ben egy-egy Tormay Cecile könyv jelenik meg angolul, majd az elkövetkezendő tíz év a korábinál sokkal változatosabb képet mutat: Molnár Ferenc, Szép Ernő, Vértesi Arnold, Fodor László, Kosztolányi Dezső, Szabó Mária, Biró Lajos, Móra Ferenc, Hatvany Lajos, Heltay Jenő, Zilahy Lajos, Körmendy Ferenc, Madách Imre, Kuncz Aladár és Körmendi Ferenc munkái olvashatók angol fordításban.¹⁴

Balogh József folyóiratában törekedett arra, hogy a magyar irodalmat is megismertesse a lap hasábjain. Azon túl, hogy a szerkesztő irodalmunk korszakaiból egy-egy jellegzetes író vagy költőt bemutat, az irodalmi válogatásban többnyire a kortárs vagy majdnem kortárs, a századforduló irodalmából történik. Átlapozva a folyóiratokat azt láthatjuk, hogy a legtöbb tanulmány és szemelvény a Nyugat íróinak, költőinek és esszéíróinak angol nyelvű fordításai. Nem lehet véletlen ez a válogatás, hiszen ők voltak azok, akik a magyar irodalmat a Nyugat irodalmának színvonalára emelték, és európai szellemet teremtettek irodalmunkban. A Nyugat első nemzedékéből megismerkedhet az olvasó Ady Endrével, Babits Mihállyal, Kosztolányi Dezsővel, Karinthy Friggyessel, Móricz Zsigmonddal. A Nyugat második nemzedékéből Márai Sándor, Németh László és Illyés Gyula nevével találkozunk. A kor legjobb esszéírói közül Halász Gábor és Szerb Antal munkái olvashatók.

Balogh József igyekezett a magyar kultúrát minél több oldalról bemutatni, a magyarságról kialakítani szándékozott képet minél színesebbé tenni. Így jelentős helyet kap a folyóirat lapjain a magyar népi kultúra is. A tanulmányok felhívják a figyelmet arra, hogy az eltérő műveltséggel érkezett magyarság mindig készségesen befogadta az újat, amivel gazdagította hagyományát. Így népköltészetünk és népszokásaink jelentős maradványokat őriz a honfoglalás előtti kultúránkból, amely sajátos színezetet ad a magyar műveltségnek. A tanulmányok írói a magyar néprajztudomány ismert kutatói: Ortutay Gyula a folklór kutatója, Szendrey Ákos, aki elsősorban a magyar néphit és népszokások kutatójaként vált ismertté, Solymossy Sándor, aki szintén a magyar folklorisztika vezető egyénisége, valamint Fél Edit, a népi társadalom kutatója és Gunda Béla néprajzkutató. Különös figyelmet kap a magyar mesekincs, amely az európai mesevilág része, de számos keleti elemmel gazdagabb. Kiemelten foglalkoznak a tanulmányok erős keleti sajátságot mutató, magas színvonalú népzeneinkkel

¹⁴ Vö. Magda Czigány: *Hungarian Literature in English translation published in Great Britain 1830–1968*, Szepsi Csombor Literary Circle, London, 1969.

is. Nem kerüli el a szerkesztő figyelmét az sem, hogy a magyar kultúra bemutatása során építészetünk és képzőművészetünk is képviselve legyen, hiszen a pécsi dóm éppúgy hozzátartozik műveltségünk járulékaikhoz, mint irodalmunk vagy zenénk. A tanulmányok a két világháború közötti időszak ismert művészettörténészeitől származnak. A magyar építészetet Bierbauer Virgil mutatja be a *Quarterly* olvasóinak. Bierbauer maga is építész, valamint sokoldalú szakirodalmi tevékenységet fejtett ki az adott időszakban. A *Magyar Szemle Társaság* adta ki 1937-ben *A magyar építészet története* című munkáját. Olvashatunk tanulmányokat továbbá Dercsényi Dezsőtől, aki a középkori magyar művészet szakértője volt, valamint Csabai István és Farkas Zoltán, Petrovics Elek művészettörténészekről. (Farkas Zoltán a *Nyugat* című folyóirat képzőművészeti rovatát is vezette.)

Kiemelten kezeli a folyóirat Erdélyt. Az erdélyi írók közül külön tanulmánnyal szerepel Tamási Áron, Kós Károly és Kuncz Aladár. Észak-Erdély visszacsatolása alkalmából pedig az 1940/41-es téli szám teljes egészében Erdéllyel foglalkozik. A 250 oldalas erdélyi szám elején két amerikai szerző méltatja Erdély szerepét és jelentőségét a magyar művelődésben. Louis C. Cornish, a bostoni egyetem tanára ünnepli Erdély visszatérését, valamint Henry Miller Madden, a kaliforniai Stanford egyetem tanára *Transylvania: a Sub-nation* címmel ír cikket. Szász Zsombor a magyar-román viszony kialakulását vizsgálja, Kászonyi Ferenc az oláhokról ír, Bónis György, a kolozsvári egyetem tanára Mátyás királyt mutatja be. Farkas Zoltán a magyar barbizont, Nagybányát ismerteti, Illyés Gyula Kemény Zsigmondot mutatja be. Ortutay Gyula pedig a székely népmesegyűjtéséből közöl. Tolnai Gábor Misztótfalusi Kis Miklós-ról ad portrét, Palotay Gertrud az erdélyi népviselettel foglalkozik. Olvashatunk továbbá a középkori erdélyi síremlékekről is, Vernei Emil tollából.

Minden szám végén olvasható egy *Notes and Letters* rovat, ahol az olvasók levelei és a szerkesztőség közleményei kapnak helyet. Található továbbá egy *Hungarian Bookshelf* fejezet is, amely az angol–magyar kapcsolatok szempontjából figyelmet érdemlő könyvújdonságokat közöl. Állandó rovat még a *Danubian Chronicle* Frey András szerkesztésében, itt az aktuális politikai kérdések szerepelnek.

Szembetűnő a folyóirat kiváló nyomdatechnikája. Hubay Miklós azt írja, hogy mielőtt Balogh József a *Quarterly*-t elindította, egy fél évre elment nyomdászlegénynek. Ő hozta haza Kis Miklós óta a legszebb betűk dúcait, az *Old Kentonian Facet*. Nehéz ugyan elképzelni a társadalmi formákat, a *decort* olyan nagy mértékben tisztelő Balogh Józseféről, hogy nyomdászlegényként dolgozott Angliában, de kétségtelen, hogy a folyóirat nyomdászati szempontból is magas színvonalon állt. Rend szerint minden szám tartalmazott néhány jó minőségű illusztrációt is. A Magyar Hírlap is kiemeli a folyóirat tipográfiáját: „Külön elismerés illeti a tipográfiai kiál-

lításért az Athenaeum nyomdavállalatot, amely nagy mértékben tudott alkalmazkodni az angol ízléshez, az angol szem szokásaihoz.”¹⁵

A harmincas évek vége és a háború kitörése egyre nehezebbé teszi a szerkesztő munkáját. Hubay Miklós, aki Balogh József titkára volt a szerkesztőségben a következőképpen emlékszik erre az időszakra: „A háború kitörése után is vitték a hírt folyóiratai Magyarországról a nyugati szövetségesek országaiba meg a semleges országokba, és onnan is jöttek a hírek hozzánk. Ekkor látszott csak, hogy mennyi kapcsolatot teremtett a folyóiratainak, hogy a háború dúlta Európában is mindig akadtak levelezőpartnerei. Balogh megírta a maga mindennapi néhány palackpostáját, és nem is mind maradt válaszolatlanul. (...) Tehát jöttek a levelek. Előbb közvetlenül, majd hogy mi is hadba lépegettünk: a semleges országokon át. A persze aztán egyre ritkulóbb (és becsebb) híradásokat Veréb kisasszony másolta, és az érdekesebbek mentek a *Revue* és a *Quarterly* urainak. Videant consules! Víttem néha én is a postát a 44-es villamoson Bethlen Istvánnak.”¹⁶

A *Quarterly* 1942/43. évfolyamának számai már nem jelenhettek meg, helyettük a szerkesztő kiadott egy 532 oldalas könyvet angol nyelven Magyarországról, amelynek *A Companion to Hungarian Studies* volt a címe (Bárczy Géza, Dercsényi Dezső, Farkas Zoltán, Gál István, Gunda Béla, Laky Dezső, Nagy Tibor, Szabolcsi Bence, Szász Zsombor, Szerb Antal, Török Pál és Zichy István írásaival). Az 1943-as évfolyamot hasonló módon tervezte megjelentetni a szerkesztő. Keresztury Dezsőt kérte fel, hogy az elmúlt 25 év magyar irodalmát mutassa be¹⁷ *Twenty-five Years of Hungary* címmel. Ez a kötet azonban már nem jelent meg. 1944-ben sikerült még egy számot kiadni, a 200 oldalas tavaszi számot.

A német befolyás magyarországi erősödésével Balogh József folyóiratai kezdtek veszélyessé válni mint a németbarátsággal szemben álló politikának a bázisa. Balogh József azonban továbbra is folytatta a magyar kultúra és a humanizmus védelmét folyóirataiban. Ezeket keresztül juthatott el szavunk egy világnyelven az utóbbi háborús bezártság ellenére is.

„Bámulatos hierarchiában volt együtt e folyóiratok bizottságaiban mindenki, akire – nemzeti-casinói látókörből – számítani lehetett Magyarországon a háborúból való kiugrás esetén. A szervező, Balogh József aztán életével fizetett kártyavár remekművéért.”¹⁸ – emlékezik vissza Hubay Miklós. Balogh József, jóllehet a legjobb értesülésekkel rendelkezők között volt, nem számított a közelgő katasztrófá-

¹⁵ Magyar Hírlap, 1936. május 20. p. 4.

¹⁶ Kabdebó Lóránt: A háborúnak vége lett. Kozmosz Könyvek, 1983. p. 16.

¹⁷ Vö. Frank Tibor: Literature Exported: Aspects of the Hungarian Quarterly (1934–1944). In: Studies in English and American, Vol. 4, Budapest: Eötvös Loránd University, 1978, p. 273.

¹⁸ Kabdebó Lóránt: i.m., 12.

ra: „(...) ez a valóban enciklopedikus, színes elme mily hibásan ítélte meg végül is a számára oly tragikusan végződő időket.”¹⁹

A német megszálláskor Balogh József „the most wanted man”²⁰ volt a Gestapo listáján. A *Revue* és a *Quarterly* szerkesztőségét feldúlták, Balogh József bujkálni kényszerült. Sorsának további alakulásáról több változat is van. Hubay Miklós azt írja, hogy a szegedi jezsuiták rejtegették, ahol Borbély István volt a házfőnök, Balogh Józsefnek az eszmetársa a patrisztikai tudományokban. Barátjára reverendát húzott és beültette a könyvtárba. Egy világi tanárnak szemet szúrt az új könyvtáros atya, aki mindentudó volt és hét nyelven beszélt. Ez vezette nyomra az üldözött után szimatolókat.

Dessewffy Gyula visszaemlékezése szerint a Tihanyi Apátság könyvtárában talált ideiglenes menedéket: „... amikor egy német őrzőparancsnok faggatni kezdte és közben pocskondiázta a magyar múltat, Balogh Jóska nem bírta magával és kirobbant, leleplezte önmagát. Soha többé nem láttuk. Menekülés közben reszketett, alig lehetett elkerülni, hogy el ne árulja magát, de amikor viszonylagos biztonságban volt és szidalmazták a magyar múltat, nem félt többé. Ilyen kiszámíthatatlanok a félelem és bátorság reakciói.”²¹

Sok kéz nyúlt utána, a legmagasabb helyekről is, de az erők, amelyek nyilván ismerték Balogh József sok esztendő munkáját, nem engedték ki karmaikból. Az utolsó nyom a sárvári haláltáborba vezetett.

Balogh József azokat a törekvéseket, amelyeket Bethlen István a folyóirat programcikkében felvázolt, mindvégig igyekezett teljesíteni. A folyóirat 1936-tól 1944-ig tartó fennállása alatt arra törekedett, hogy a két nemzet közötti közeledést előmozdítsa, s Magyarországot és a magyar kultúrát megismertesse.

„Akkoriban sokat használták – Kardos Tibor nyomán – a ’virtuális Magyarország’ kifejezést. Balognak is volt egy ilyen virtuális Magyarországa, amelynek az illúzióját lázas tevékenységgel – főként levelezéssel – igyekezett fenntartani. Társadalmi formák, Európa, humanizmus, a nagyvilág számára érthetővé tenni egy ’néma nemzetnek’ a szavát (ez is az ő kifejezése), a napi postájában mindez eleven valóságként hatott. Túlméretezett volt-e a buzgalma? Akkor annak éreztem. Bár egy magyar közéletben, amelynek rosszabbik feléről ne is beszéljünk, de amelyik jobbik részében meg a fatalizmusra hajlott, ez az elszánt aktivitás olyasmit jelenthetett, mint a halastóban a lusta pontyokat megkergető csukáé.”²²

A *Hungarian Quarterly*-ben egy jobb Magyarország képe rajzolódik ki a lap olvasói előtt. A folyóirat felmagasztalta kulturális életünk fejlettségét, kapcsolataink bőségét, a magyar szellem nagyságát, kiemelt minden olyan jelenséget, amely valami reményteltjesre vet fényt.

¹⁹ Passuth László: Barlangképek. Szépirodalmi Kiadó, 1978. p. 31.

²⁰ Vö. Tibor Frank: Ethnicity, Propaganda, Myth-Making. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999. p.272.

²¹ Dessewffy Gyula: Tanúvallomás. Agroinform Kiadóház, Budapest, 1997. p.80.

²² Kabdebó Lóránt: i. m., 14.

Ahhoz az időszakhoz kötődött, amikor művelődéspolitikánk ki kívánt lépni az addigi egyoldalú német kötődésből és Európa más nyelvterületeivel kereste a kapcsolatot. Arra törekedett, hogy a külföld valami rendszeres tájékoztatást kapjon hazánkról. A folyóirat egy korszak olvasható emlékanyagát adja.

A válogatást vizsgálva láthatjuk, nem tagadható, a folyóirat kötődik a pártpolitikához, de emellett a szerkesztőt nagyfokú értékisztelet jellemezi. Balogh József a magyar kultúra széles spektrumát adja, amit ideológiai és szellemi tágasság egyaránt jellemez. A szerzők között megtalálható protestáns éppúgy, mint katolikus, vagy konzervatív és liberális. Felkarolta a szerkesztő a fiatalokat, de a folyóirat zászlajára tűzte a már ismerteket is.

A folyóirat tematikájának összeállítása azt is szolgálta – minden bizonnyal –, hogy az angolszász világban a Magyarországról kialakított kép a magyar elvárásoknak megfelelő legyen. Tanulságos, hogy a külföldi közvéleményt formáló erők mit mutattak be országunk gazdaságából, politikájából és kultúrájából.

Az utókor szemével nézve biztosan vannak olyanok, akik ezt a válogatást nem minden szempontból találják helytállóknak. Kérdőre vonhatóak esetleg a súlypontok és az arányok, a jelenlétek és a mellőzések. Erre bizonyára meglenne a szerkesztő saját magyarázata, hiszen mint minden válogatásban, itt is kétségtelenül sok szubjektív tényező játszott közre. Ezek a kiválasztott személyek voltak Balogh József és szerkesztőtársai számára a magyar kultúra reprezentánsai és fokmérői. Az ő saját nézőpontjukból történt ez a válogatás.

1960-ban Boldizsár Iván szerkesztésével újra indul a folyóirat *The New Hungarian Quarterly* címmel. A szerkesztőbizottság tagjai: Bognár József, Bóka László, Erdei Ferenc, Jánossy Lajos, Molnár Erik, Németh László, Ország László, Straub Brunó, Szabolcsi Bence, Tamási Áron, Vajda Imre, Vas István, Zádor Anna. Ez folyóirat is hasonló a célt tűzött ki, mint Balogh József és munkatársai: „... promoting mutual knowledge and deeper understanding among the nations. (...) Particular intention will be paid to Hungary's relations, past and present, with Britain, the United States and other countries where English is also current.”²³

A szerkesztő a folyóirat elődjének és szerkesztőjének is szentel néhány sort: „Members of the older generation who have, in the past, taken an interest in things Hungarian will recall the periodical which was published in Budapest in the years preceding the second world war, under the title *The Hungarian Quarterly*. In paying tribute to the memory of the late editor of that magazine, József Balogh, who fell victim to the Nazi terror in Hungary in 1944, we are sure that both the staff and the readers of this magazine are at one in their determination never to allow the return of a world in which such as he has to face annihilation.”²⁴

²³ *The New Hungarian Quarterly* Vol. I. No. 1. September, 1960. p. 3-4.

²⁴ Uo., 5.

A *Hungarian Quarterly* kapcsolattörténeti, művelődéstörténeti és sajtótörténeti jelentőségével egyaránt érdemes az utókor érdeklődésére. A szerkesztő, Balogh József elvitathatatlan érdeme pedig az, hogy a kedvezőtlen politikai körülmények ellenére is nyíltan helytállt a magyar műveltség terjesztésében. Ezzel nagy szolgálatot tett a magyar kultúrának, valamint olyan folyóiratot adott az angolul olvasó közönség kezébe, amelyhez hasonlóval kevés kis nemzet dicsekedhetett.

Irodalom

- CZIGÁNY, Magda (1969): *Hungarian Literature in English translation published in Great Britain 1830-1968*. Szepsi Csombor Literary Circle, London
- DESSEWFFY Gyula (1997): *Tanúvallomás*. Agroinform Kiadóház, Budapest, p. 80
- FRANK, Tibor (1999): *Ethnicity, Propaganda, Myth-Making*. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 266
- FRANK Tibor (1978): *Literature Exported: Aspects of the Hungarian Quarterly (1934-1944)*. In: *Studies in English and American*, Vol. 4, Budapest: Eötvös Loránd University
- KABDEBŐ Lóránt (1983): *A háborúnak vége lett*. Kozmosz Könyvek
- Gróf Klebelsberg Kunó beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916-1926. Budapest, 1927 Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Kiadása.
- LAKATOS Éva (1986): *Magyar Irodalmi Folyóiratok*. A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiai Füzetek, Budapest.
- LAKATOS Éva (1996): *Tallózás a „magyar különszámok” birodalmában*. In: *Magyar Könyvszemle*, p. 206.
- PASSUTH László (1978): *Barlangképek*. Szépirodalmi Kiadó